

הפורתח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום חמישי כ"ח אלול תש"פ | דף היומי בבלי: עירובין לט | דף הכולל: שבת פג.
דף היומי בהלכה: מסעיף ג' עד סימן תקי"ג סעיף ג'.
מוסר: אהבת חסד - גם נוכל לאמור' עד פרק ג'.
קנין חכמה הלימוד השבועי: וכל הדעות עד סוף ההקדמה

להצטרפות לקבלת הפותח בכל יום במייל: dirshu@dirshu.co.il

איפה כתוב שלרימון יש תרי"ג גרעינים? | הנס שאירע עם טס הכסף המיוחד של גאב"ד ירושלים | כמה דבש מייצרת דבורה אחת במשך כל חייה? - לא תאמינו! | האם בת ה-96 לבנה בן ה-80: "אני רוצה לגלות לך סוד..." | מדוע לא ראוי להגביה את הקול יותר מדי בתפילות ראש השנה? | 1979

הסיפור היומי

עודם שרים את הניגון, ניתק ממקומו יהודי אחד מהקצה השני של רחבת הכותל, והתקרב אליהם. הוא ניצב בעיניים בוהות ובפה פעור, וכמו שתה בצמא כל 'תנועה' בשיר. לאחר שסיימו שאל בהתרגשות: "מנין לכם הניגון הזה??"

Matanya Tausig/Flash9

מי כעמך ישראל - שלושה סיפורים על הניצוץ היהודי שלעולם אינו כבה

הניגון שהציל נשמה

מנין מיוחד של חסידי נדבורנה סיים את תפילת ליל השבת ליד הכותל המערבי בירושלים. בתום התפילה פצחו החסידים בשירת "שבת שלום ומבורך", בניגון המסורתי של חסידי נדבורנה.

עודם משוררים, ניתק ממקומו יהודי אחד אשר ניצב בקצה אחר של הרחבה, והתקרב ובא אל עדת החסידים. הוא ניצב בתוכם בעיניים בוהות ובפה פעור, וכמו שתה בצמא כל 'תנועה' ו'תנועה' בשיר. לאחר שסיימו שאל בהתרגשות: "מנין הניגון הזה לכם?"

"ניגון של נדבורנה הוא זה, אשר נהוג לשוררו מידי ליל שבת אחרי התפילה!" השיבו החסידים לפי תומם.

הלה הוסיף לחקור ושאל: "היש לחסידות שלכם קשר עם הצדיק אשר שכן בעיר סערט שברומניה לפני כארבעים שנה?" "אכן!" אישרו החסידים. "היה זה רבינו רבי חיים מרדכי מנדבורנה זכר צדיק לברכה, אשר עלה לאחר המלחמה ארצה

והקים כאן מחדש את חסידות נדבורנה המעטירה".

בשומעו זאת התרגש היהודי וקרא: "דעו לכם שבזכותו של הניגון הזה אני יהודי".

פתח וסיפר:

"בימי נעוריי התגוררתי בעיר סערט. אבי, למרות שלא היה אדוק במיוחד, נהג להתפלל בבית מדרשו של הרבי מנדבורנה אשר שכן לא הרחק מביתנו. אף אני נהגתי להתלוות אליו מידי שבוע בשבוע.

"לאחר המלחמה הארורה, והשואה הקשה שנתרגשה על יהדות אירופה, מצאתי את עצמי בחור גלמוד וערירי, לאחר שהורי וכל בני משפחתי ה' יקום דמם נספו בשואה. הואיל ולא מצאתי לי שום מקום אחר, חזרתי לסערט עיר מולדתי על מנת למצוא לי לפחות קורת גג לראשי.

"מיד עם שובי, זיהונו כמה משכנינו הנכרים שהיו עמנו בקשרי ידידות קרובים קודם המלחמה. הם חסו עלי והזמינו אותי לבוא להתגורר עמם במעונם. במצבי הנורא לא הססתי

לא ישמע תקיעות!

השיא היה כשהם נכנסו לאחד החדרים, והחולה, בראותו שני אברכים לבושים קיטל, מיד שלח ידו למגירה והוציא כיפה. "באנו לתקוע לך בשופר" אמרו.

ההתרגשות ניכרה על פניו. הוא ביקש את המחזור, אך הוא לא פתח בברכות, אלא התחיל לומר "למנצח" בהיגוי חסידי עם הניגון בקול ובהתלהבות... שבע פעמים הוא אמר את המזמור, כשהם ממתינים לידו ומחשבה עוברת בליבם - 'מי כעמך', אם יהיה נידחך בקצה מחלקת לב בשיבא, משם אקבצך! ('נר לשולחן שבת', יש"כ להרה"ג בד"ס שליט"א)

בר מצוה בגיל שמונים

שמחת בר מצווה מרגשת במיוחד נחגגה לאחרונה ברחבת הכותל המערבי, כשחתן בר המצווה הנרגש זוכה להניח לראשונה בחייו תפילין בטקס מרגש במיוחד. החתן בן השמונים יחד עם רעייתו ובני משפחה, הגיעו אל רחבת הכותל כדי לחגוג את שמחת "בר המצווה" המאוחרת של דודו הנרגש.

"עליתי ארצה מקזבלנקה בגיל שבע, נכנסתי לקיבוץ עין חרוד של השומר הצעיר (הקיבוץ מציין השבוע 99 שנים להיווסדו י.פ.). אחרי כל מדורי הגיהנום שעברתי הגעתי לעין חרוד, שם גדלתי. שירתי בצה"ל, במשטרת ישראל, והיום אני מורה נהיגה, מנהל בית ספר לנהיגה ומדריך תיירים בחו"ל.

"לפני חודשיים", סיפר דודו בקול חנוק מדמעות, "אמי המאמצת מעין חרוד ומבית העמק קראה לי ואמרה: 'דודו, אני בת 96 ואני רוצה לגלות לך סוד שאתה לא יודע...' לא ידעתי מה אני עתיד לשמוע, וכמובן שאמרתי לה שאשמח לשמוע אותה, ואז אמרה לי אמי המאמצת כך: 'אתה היום בן שמונים, אבל בר מצווה לא עשית אף פעם... לא הנחת מעולם תפילין... הגיע הזמן לעשות גם את הדבר הזה... אתה כבר לא ילד בן שלוש עשרה...'

"נבהלתי. במהלך חיי הסתפקתי לתרום ספר תורה לעילוי נשמת הורי, עליתי לתורה, ואני אפילו יודע לברך את הברכות... אבל לא הנחתי תפילין מעולם. אמי פקחה את עיניי ושלחה אותי לחגוג בר מצווה בכותל, באיחור של שישים ושבע שנה."

בהתרגשות גדולה, כשהוא עטור בטלית ובתפילין בפעם הראשונה, סיפר דודו לנוכחים הנרגשים אף הם, שהוא כאן בשביל להניח את התפילין ולחגוג בר מצווה בגיל שמונים. "היום אני מניח תפילין בפעם הראשונה..."

מעזרת הנשים המטירה רעייתו סוכריות כמנהג, והטקס המרגש צויין בתקיעות שופר ובתפילות. "אני מודה לקל על כל שניה ודקה שנתן לי ילדים מתנה משמים", נשא חתן בר המצווה את דרשתו המרגשת, "ואני מודה לקל שזכיתי להגיע ליום הזה, לערוך את הבר מצווה שלי בגיל שמונים, שהחיינו וקיימנו והגענו לזמן הזה..."

(יתד נאמן)

כלל, ונעניתי מיד להזמנה האדיבה. כך הפכתי להיות כאחד מבני משפחתם. אכלתי את פיתם, את מימיהם שתיתי, ובצל קורותם חסיתי. באותה עת לא היה בעיר אפילו יהודי אחד אשר יתעניין וידע על הנפש היהודית הגלמודה שנשבתה לבין הגויים. "יום אחד פנו אלי אחיי מאמציי ואמרו לי: 'הן ממילא הפכת כבר להיות עצם מעצמינו ובשר מבשרינו. מה ימנע איפוא ממך לקבל על עצמך את דתנו והיית כאחד מאיתנו?' לא מצאתי סיבה לדחות את בקשתם והסכמתי ללכת איתם אל הכומר ולהמיר את דתי, רחמנא ליצלן.

"עודני הולך עםם ברחוב, כאשר לפתע החל מצטלצל בשתי אוזניי הניגון הקדוש הזה של ליל שבת, אשר זה שנים לא שמעתי ולא עלה על לבי אפילו פעם אחת: 'שבת שלום ומבורך, איי איי איי, שבת שלום ומבורך...' קפאתי תחתי, ולא יכולתי לזוז ממקומי מרוב התרגשות. מראה בית מדרשו אפוף הקדושה של הרבי עלה וצף לנגד עיני, וכמו קורנס החל הולם בראשי בקול מחאה אדירה: 'גיוואלד, מה הינך הולך לעשות?! להשתמד, רחמנא ליצלן!'

"ה'שקצים' שליווני שמו לבם לסערה המתחוללת בקרבי, והביטו תמהים לכל עבר למצוא את פשר הסיבה שגרמה לי להתרגשות כה עזה. הסברתי להם כי משום מה אינני חש בטוב, והחלטנו לשוב על עקבותינו ולדחות את ההמרה למועד אחר.

"לאחר ימים מספר שבה ההצעה הנושנה ועמדה על הפרק. יצאנו ללכת לבית הכומר, אך להפתעתי שב הניגון וצף במוחי וריתק את רגלי למקומן במסמרות. כאשר הדבר שב על עצמו בפעם השלישית הבנתי כי לא דבר ריק הוא. תוך ימים ספורים ארזתי לי מעט מטלטלים, נטלתי צדה לדרך ויצאתי מבית הנכרים בהחלטה נחושה: לשוב ליהדות.

"זכיתי למצוא את דרכי ליהדות הצרופה באופן שלא ידעתי גם קודם לכן בבית הוריי, ואף הקמתי בית נאמן בישראל. מאז ועד היום טרם זכיתי לשמוע את הניגון המופלא מבית מדרשו של הרבי מנדבורנה, ניגון שהציל אותי מרדת שחת, והנה עתה זיכני הבורא לשוב ולשומעו ליד שריד בית קדשנו אשר השכינה לא זזה ממנו מעולם", סיים היהודי את סיפורו. (גיליון 'פרי עמלנו', מתוך הספר 'ללמדך' דברים מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל, שעתידי לצאת אי"ה).

ניצוץ תשובה ב'שיבא'

היה זה בראש השנה, עת הגאון רבי אברהם שלזינגר שהה בבית החולים תל השומר. בנו וחתנו ששהו לצידו עברו בין המחלקות לתקוע לחולים. סיפורים רבים יש עימם על אותן תקיעות.

יהודי אחד אמר שמאז שהוא היה בקלם הוא לא שמע תקיעת שופר... במקרה אחר, השומר שלח אותם בדחיפות אל אחד החולים שהגיע בבוקרו של ראש השנה מבית הכנסת אחרי ארוע לבבי, באומרו כי החולה הודיע שהוא חלילה ימות אם הוא

רגע לפני שר' עמרם הריק את תכולתה של כף האשפה אל הפח הגדול שבחוזן, הוא התבונן בה לשניה ונחרד: מתוך הכף נצצה לעברו חתיכה עטופה, שבתוכה שכן חפץ יקר שביקרים...

טס הכסף המיוחד שזכה לשמירה נסית ממרומים

כדי להכיר בחסדו הגדול של ה' יתברך עימנו, נשוב לחודש אדר תש"פ. כאשר הקורונה החלה לאיים על יושבי ארץ ישראל ולהניס את כולם אל הבתים, קרא הגאון רבי אברהם יצחק אולמן שליט"א, חבר הבד"צ, לאחיו האומן ר' אפרים, והראה לו מה שכתב הגר"ח פלאג"י בספרו רפואה וחיים פ"ח אות ע' סגולה לשמירה ממגיפה: "ייקח טבלה אחת קטנה מכסף מזוקק ויטבע בה שם... ויהיו האותיות בולטות, וזה יהיה דווקא בר"ח ניסן שחל להיות ביום חמישי, כיום פסח שיצאו ישראל ממצרים, וזמן הטביעה יהיה מעת עלות השחר עד שעת זריחת השמש".

בשנה זו חל ר"ח ביום חמישי, פרצה מגפה, ולכן פנה הגרא"י לאחיו וביקש ממנו להכין כמות של טבלאות על פי ההוראות המדויקות שבספר רפואה וחיים, בשביל סגולה לשמירה לרבים. רבי אפרים שמע לעצת אחיו הגדול והכין טבלאות כסף טהור רבות בריקוע דק מן הדק בגודל 2 ס"מ על 5.2 ס"מ. ביום חמישי, א' בניסן, השכים קום בטרם עלה השחר, ואחרי הכנות ראויות התיישב לעבודת הקדש והטביע את השם על הטסים שהכין. הכל בזמן המיוחד שבין עלות השחר לזריחת החמה, בדיוק כפי ההוראות מהרה"ק רבי חיים פלאג"י זי"ע.

טס אחד מאותם טסים נתן ר' אפרים לגאב"ד ירושלים, הגרי"ט ווייס שליט"א, ומאחוריו חרט את המלים: שמירה לכל קהלא קדישא דבירושלם ת"ו. כנראה שמחשבתו היתה, שכשם שהרב יכול לזכות את כל תושבי העיר בעירוב תבשילין, כך, על ידי שהטס יהיה אצלו, יוכל לזכות את כל תושבי העיר בסגולת השמירה.

אכן, כמה ימים לאחר מכן אושפז הגאב"ד בבית החולים אחרי שנדבק בנגיף, מחלתו הסתבכה והגיעה לדלקת ריאות, וברוך השם, בזכות תפילת רבים החלים מחוליו. הרופאים שראו שחורות אמרו כי אין זה אלא נס רפואי, ברוך רופא חולים. הקב"ה ברחמיו הקדים רפואה למכה, והמגיפה נגזרה דווקא לשנה זו, שבה חל ראש חודש ניסן ביום חמישי. הפעם הקודמת שחל ראש חודש ביום זה היתה בשנת תשס"ט - לפני אחת עשרה שנים! בשמירה המיוחדת שהיתה על הטס, באופן על טבעי ממש, זכינו לראות את רחמיו של הקב"ה לשומרנו מכל רע. הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל!

(גיליון השגחה פרטית)

את המעשה המופלא הבא סיפר הרה"ח ר' יוחנן ליפשיץ שליט"א כפי ששמע אותו מהרה"ח ר' עמרם שפירא שליט"א, המשב"ק אצל מורינו הגאב"ד רבי יצחק טוביה וייס שליט"א:

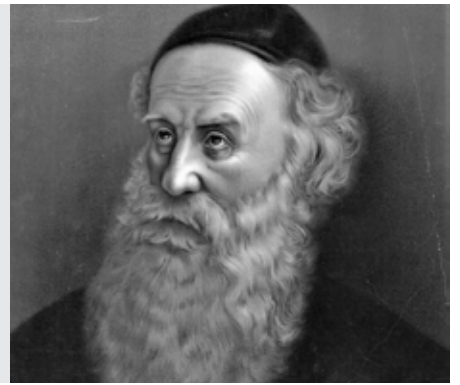
בליל שבת שלח ר' עמרם את בנו, הבחור החשוב אורי שיחי, לשמש את הגאב"ד בזמן סעודת ליל שבת. הבחור נכנס למטבח, ומול עיניו מזדקרת שקית אשפה. נראה שהכינו אותה כדי לפנות אותה לפני שבת, אבל משום מה שכחו לבצע את הפעולה הפשוטה הזאת, וכך נותרה לעמוד במטבח של הגאב"ד בליל שבת קודש, וכדי בזיון וקצף.

הבחור עשה חשבון שדינה של השקית הוא כגרף של רעי שמותר לפנותו, והוציא את השקית אל מחוץ לדלת הבית, לחדר המדרגות. אחרי שהסעודה הסתיימה הוא יצא מהבית ונעמד רגע ליד אותה שקית אשפה. ברגע הראשון חשב לקחת אותה אל הפח הגדול בחוץ, אך לבסוף החליט שעליו לברר קודם אם גם באופן הזה, כשהשקית מונחת מחוץ לבית, היא נקראת 'גרף של רעי'. הוא לא היה בטוח אם ההלכה מתירה לו לטלטל את השקית, ולכן עזב אותה על מקומה והלך לו.

בבוקר השכים ר' עמרם אל בית הגאב"ד שליט"א, כדי ללוותו אל המקווה, וראה את שקית האשפה בחדר מדרגות. הוא לא חס על כבודו, נטל את השקית ופינה אותה אל הפח הגדול בחוץ. כשחזרו מהמקווה גילה ר' עמרם כי השקית הותירה אחריה שובל של שאריות. גרגירי שעועית היו פזורים בכניסה לבית, כנראה מעשי ידיה של חתולה רעה. כיון שהריחה את ריחו של שקית האשפה, באה וחוררה את השקית, אכלה, שבעה, ובעיקר - הותירה.

אמנם אין זה מתפקידו של ר' עמרם לנקות, אבל עם זאת, בשל כבוד השבת וכבוד הדיירים, לקח מטאטא וכף, אסף את האשפה שהתפזרה - אך רגע לפני שהריק את הכף אל הפח הגדול התבונן בה ונחרד: מכף האשפה נצצה לעברו חתיכה עטופה, עם משהו יקר שביקרים - טס כסף דק בגודל 2 ס"מ על 5.2 ס"מ.

נרעש כולו שב ר' עמרם לבית הגאב"ד. זו הפעם הראשונה בחייו שהוא אוסף פח בבית הגאב"ד, והנה הקב"ה הזמין לידיו את טבלת הכסף הגורלית ביותר, שכפסע היה בינה לבין השמדה מוחלטת בהררי האשפה. החתיכה היתה גם עטופה היטב היטב, שאם אדם אחר היה מוצא אותה בוודאי לא היה מכיר כלל שיש כאן משהו גורלי כל כך. אין זאת כי אם הארה מיוחדת ממרומים כי לא יטוש השם עמו.

חלפו חודשים, והנה בערב יוה"כ נאחז לפתע ר' אליעזר רגשי חרטה ונכנס שוב לבקש סליחה מרבו בעל התניא על מה שאירע, ושוב אמר לו רבו: 'אני מוחל'. כך היה כמה שנים - כל השנה לא זכר מאומה, ורק בעייה"כ היה נאחז לפתע חרטה ונכנס לבקש מחילה...

עד שבשנה אחת פסקה התופעה הפלאית. למחרת יוה"כ מיהר ר' אליעזר לרבו ושאלו בתמיהה - מה קרה השנה?

יום כיפור היה נאחז התעוררות וחרטה על מעשהו ונכנס לבקש מחילה מרבו, והוא היה מוחל לו.

והנה שנה אחת בערב יו"כ לא נזכר ר' אליעזר מאותו מעשה ולא נכנס לרבו, רק למחרת יום כיפור נזכר שלא נכנס, ומיהר להיכנס אל בעל התניא ושאלו מדוע הפעם שכת.

אמר לו בעל התניא: "מחילה צריכה להיות מחילה מעומקא דליבא, וכנראה שהמחילה שלי בפעמים הקודמות לא היתה מהנקודה הפנימית ביותר, ולכן כשהגיע שוב עריו"כ התעוררה בכי שוב חרטה ובכי לבקש מחילה, כי נשאר עדיין רושם מזה. אולם בפעם האחרונה סלחתי לך עם כל ה'עשרה עומקים', וזה היה מחילה שלימה, ולכן גם לך לא התעורר שוב הצורך לבוא ולבקש מחילה ממני".

הוסיף ר' שמואל פרוש ואמר, כי יסוד זה כתוב בספרי הרה"ק ר' צדוק בלובלין זי"ע - מתי יודע יהודי שנמחקו עבירותיו? כאשר לא מזכירים לו מן השמים את חטאיו. אך כל זמן שהעבירה עוד קיימת, מזכירים לו מן השמים כל הזמן את החטא ההוא שוב ושוב. (גיליון 'אהל מועד' - לעלוב)

סיפר הרה"ח ר' שמואל פרוש שליט"א מחשובי החסידים ומעתיקי השמועה בחצה"ק לעלוב:

שמעתי מעשה נורא מהגה"ח ר' משה יהודה רייכמן ז"ל, חתן הגה"ח ר' שלמה זלמן הבלין ר"י תורת אמת ליובאוויטש בירושלים עיה"ק (וייתכן שהוא שמע המעשה הזה מחותנו).

המעשה אירע בתקופה שהיו חילוקי דעות בין הרה"ק הקאליסקער ובעל התניא. היה לבעל התניא חסיד, ר' אליעזר מדיסנא, שתמך בדעתו של הקאליסקער, עד כדי כך שקם ונסע לארץ ישראל ונעשה לחסידו.

אבל מאחר שהיה רגיל לתורתו של בעל התניא, ההמשכים הביאורים ההוספות, לא מצא את מקומו כאן ונסע בחזרה לבעל התניא ובדמעות שליש ביקש סליחתו ונעשה שוב לחסידו, ונענה לו הבעל התניא שהוא מוחל לו.

חלפו כמה חודשים והגיע ערב יום כיפור, והנה פתאום נאחז ר' אליעזר חרטה ובכיות ונכנס שוב לבקש סליחה מבעל התניא על שהתנהג כך, ואמר לו בעל התניא שוב 'אני מוחל'. כך היה במשך כמה שנים - כל השנה לא זכר ר' אליעזר מזה, אבל בערב

שנה טובה
וגמר חתימה טובה

"וקבל ברחמים ובכרצון את תפלתנו"
הנהלת דרשו

Dirshu
דרשו די רשון
התורה והחיים
התורה והחיים
התורה והחיים

לקראת ר"ה תשס"ב שלחתי שוב מכתב למרן שר התורה שליט"א, וכתבתי שלא מצאתי במלבי"ם את המקור לכך שברימון יש תרי"ג גרעינים. מרן השיב לי בקצרה: "אצלי נמצא... התפלאתי מאוד: וכי יש כמה גרסאות במלבי"ם?"

Yaakov Nahumi/Flash90

רק כעבור מספר שנים, נפתרה התעלומה...

חלפו שנים והתעלומה נפתרה:

היה זה בשבת חול המועד פסח, תוך כדי קריאת מגילת שיר השירים, הבחנתי שהפסוק "כַּפְלַח הַרְמוֹן וְקֶתֶךְ חוֹזֵר עַל עֲצָמוּ פַעֲמַיִם: הַרְאוּן בַּפֶּרֶק ד' פֶּסוּק ג', וְהַשְּׁנִי בַּפֶּרֶק ו' פֶּסוּק ז'. אֲנִי חִיפֶשֶׁתִי בַּפֶּרֶק ו' - שֶׁם אֲכַן הַמַּלְבִּי"ם לֹא אֹמֵר מִיִּלְהָ, אֲךָ בַּפֶּרֶק ד' הוּא אֹמֵר מִפּוֹרְשׁוֹת: "כַּפְלַח הַרְמוֹן שֶׁהוּא מֵלֵא תַרְי"ג גִּרְעִינֵין - כֵּן עֲצָמוֹתַי [-שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוּקִית שְׁבָאֲדָם] מֵלֵאָה אֹרוֹת שְׁכֵלוֹת אֱלוּקִיּוֹת".

התפלאתי: הלוא כל התורה פרושה כשמלה על כף ידו של מרן שר התורה שליט"א. הוא מיד הבין את טעותי, אך לא העמיד אותי עליה. מדוע?!

לקח לי זמן לקלוט: הוא העדיף שאעמוד על טעותי - בעצמי!!! (קובץ גיליונות)

מספר הרה"ג ר' חיים משה יהודה אורצל ממודיעין-עילית: באלול תש"ס, לקראת ראש השנה תשס"א, החלטתי לבדוק מהו המקור למה שידוע ומפורסם שלרימון יש תרי"ג גרעינים - כנגד תרי"ג מצוות.

שלחתי מכתב עם השאלה למרן שר התורה שליט"א, ונענית: "הגאון מלבי"ם ז"ל בפסוק כפלח הרמון..."

שמחתי, ופניתי לעיין בדברי המלבי"ם - אך לתדהמתי לא מצאתי את הדברים כתובים שם. לא דבר ולא חצי דבר. חלפה שנה, ולקראת ראש-השנה תשס"ב, שלחתי שוב מכתב, וכתבתי שלא מצאתי את הדברים כתובים... נענית - בקצרה כדרכו בקודש: "אצלי נמצא".

קעת כבר לא הבנתי כלום: וכי יש גרסאות שונות בין דפוס המלבי"ם?...

עניינא דיומא

פתאום הוא שואל אותי: "תגייד רגע, אכלת משהו?" השבתי: אני בסדר! אך הרב לא מוותר: "שאלתי אם אכלת או לא אכלת". עניתי שלא, לא רציתי לשקר בראש השנה... "טוב, אז תעשה קידוש!", פקד עלי הרב

הרב חנניה צ'ולק מקורבו של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל על ראש השנה של גדולי ישראל וה'בין אדם לחברו' שלהם

"ורוממתנו מכל הלשונות"

יש דברים מיוחדים שהרגשת באלול אצל גדולי ישראל?

תוקע", אבל הוא מיהר, ובסיבוב כמעט נפל, אמרתי לו שוב: "ראש הישיבה, אנחנו נופלים!" אבל הוא בשלו: "תקיע'ס, תקיע'ס..." רצנו הביתה. הוא היה אז בן 103 או 104. עשינו קידוש, ואז שאלתי: "הולכים?" הולכים. הוא קם ופתאום הוא שואל אותי: "תגייד רגע, אתה אכלת משהו?" השבתי: "אני בסדר!" אך הרב שואל בנחישות: "שאלתי אם אכלת או לא אכלת", עניתי שלא, לא רציתי לשקר בראש השנה... "טוב, אז תעשה קידוש!", פקד עלי הרב. נזעקתי: "ראש הישיבה, שלושת אלפים איש מחכים בישיבה וראש הישיבה רץ כל הדרך..." ענה לי הרב בשלווה: "חנניה, תעשה קידוש!" הוא התיישב לו בנחת, כמו אחרי הטשולנט. אחר כך הלך להוציא לי מהמקרר מיץ ענבים, והביא עוגיות מהארון, ראיתי שאין לי כל ברירה אז עשיתי קידוש

ראיתי אותם מתוחים יותר. אני זוכר שהרב שך, בערב שבועות, היה מתוח מאוד. שאלתי את ראש הישיבה: "וואס איז געשיין?", והוא עונה לי: "מה קרה? היום בלילה יש דינים על התורה, מה אזכה ומה לא אזכה. בשבועות יש דינים על כל מה שאבין השנה". הוא היה במתח עצום.

אני זוכר שזכיתי לראות את ה"בין אדם לחברו" של הרב שך בראש השנה. הייתי עם הרב בשנה האחרונה. ירדנו מהישיבה לפני התקיעות כדי לעשות קידוש. הוא יצא לאט, אך במדרגות הוא מיהר מאוד. שאלתי אותו: "ראש הישיבה, מה קרה?" אמר לי: "תקיע'ס, תקיע'ס!" אמרתי לו: "יחכו לך, אתה הרי מקריא לבעל

אתה שואל שאלות, לך תסתכל אם סגרת טוב טוב", בדקתי ואכן היה סגור. הודעתי לו שזה סגור היטב, או אז נרגע ואמר לי יישר כח.

"ראש הישיבה", הפצרתי, "אל תכעס עלי, ספר לי מה קרה, אני רוצה להבין!" "אוי", הוא מפטיר באנחה, "מה אתה לא מבין?" "אני עם הארץ", גנחתי, "אני לא מבין!" "אהה", הוא נענה ואמר: "יש שמה 'טייערע שטיקל תוירה', שאף אחד לא ייקח את זה!!! יש שם איזה קטע שרציתי ללמוד עם החברותא. אז איפה אוכל לשמור את זה?"

נפעמתי מן הרעיון - לשים ספר בכספת!! או אז הבנתי את הפסוק "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", אנחנו שמים שם את הדולרים, אבל הוא יש לו 'טייערע שטיקל תוירה' כתר יקר כזה, לשים בכספת. זוהי אהבת תורה!

ככה, בשימוש, ראיתי את הדברים הללו, מהי אהבת תורה, מהי שמחה. כשהיה הרב שך בא למסור שיעור, אי אפשר היה לתאר את השמחה שלו.

כשלמדתי בפוניבז', היה אירוע מעניין, שפעם בשנה היו מגיעים קציני חייל האוויר, ל'יום יהדות'. אני הייתי אז בחור, ולמדתי ליד ה'בימה' עם החברותא. ניגש אלי חייל ושואל אותי: "תגידי לי, מה אתה צועק עליו, מה הוא עשה לך?". "אני לא צועק עליו", עניתי, "אני מסביר לו". החייל לא הבין.

נכנסנו לשיעור של הרב שך. היינו אז 800 בחורים. היום יש כבר יותר בחורים בישיבה. הרב שך עומד על הבימה ואומר משהו ומתחילה סערת וויכוחים. עומד לידי איזה קצין, ושואל בפליאה: "תגידי לי, אתם מטורפים? שמונה מאות נגד אחד? זה לא פייר! מה אתם עושים לו? הוא זקן, מה אתם רוצים ממנו?" אמרתי לו: "מותק, זה ה'ריתחא דאורייתא', זה השמחה בלימוד התורה!"

היינו אצל ר' שמואל רוזובסקי. הגענו לביתו כדי לקחת אותו לפני השיעור. ישבנו איתו שעתים או שלוש אחרי השיעור כדי שיבהיר ונקבל תמונה של הסוגיא. איזה יופי! מי חשב אז על אוכל? זוהי שמחה אמיתית בשמחת התורה! זה נקרא ללמוד עם שמחה. זוהי התורה שמועילה נגד כל היצר הרע.

אבל ברור שתמיד רצוי להוסיף ולהתחזק יותר. אני חושב שבעצם, האדם שיראה את הדינים מצד אחד, מה קורה היום, והוא יודע שהכל נקבע בראש השנה, זה מפחיד!! אתה כל שנה רואה אותו דבר, שקרו כ"כ הרבה מקרים, מצד שני, צריכים להגיע לעבודת ה' מתוך אהבה ולא מתוך פחד, אי אפשר לעבוד את ה' עם פחדים, זה לא עובד ככה. הפחד צריך לצבוט ולתת לך את הדחיפה, אבל כל הזמן עלינו להודות לקב"ה, וללמוד ולקיים את התורה רק מתוך שמחה.

במהירות ואכלתי שתי עוגיות. אך הוא אומר לי בתוקף: "לא לא לא! תגמור את כל מה שיש בצלחת".

קשה להבין איך שהוא רץ! בנוגע לעצמו - רץ, אך כשזה נוגע לאחר... אכלתי, וכשגמרתי קמנו ללכת. הוא לקח את המחזור איתו ביד, לא השאיר את זה על הסטנדר. כשהגענו למדרגות, ביד אחת הוא החזיק את המעקה וביד השנייה עזרתי לו. ביקשתי: "הרב, תן לי את המחזור!" הוא שאל: "אתה רוצה לגנוב לי את הדמעות מהמחזור?" לא הבנתי אך מיהרתי להתנצל. באמצע המדרגות כבר לא היה לו כח, הוא נתן לי את המחזור ובשתי ידיים עזרתי לו לעלות למעלה והובלתי אותו למקומו.

אחרי שעזבתי אותו, הוא מסמן לי שאחזור וקורא לי: "חנניה, יישר כח! יישר כח!" מה יש לו בראש השנה לפני התקיעות? פחד ואימה מיום הדין ופחד מהתקיעות, ובכל זאת הוא רוצה שכולם יראו שיש לו הערכה אלי, והוא רוצה להגיד את זה בקול.

ראיתי בחוש אצל גדולי ישראל את ה'בין אדם לחברו' שלהם. דרך ארץ קדמה לתורה, אין תורה בלי דרך ארץ! אי אפשר לתאר את המידות שלו. זכיתי לשרת אותו ו'גדול שימושה יותר מלימודה". קשה לתאר כמה אתה לומד... היכן זולגות הדמעות, על מה הוא מתעכב, איך התפילה... זה לא סתם תפילה.

אסיים בסיפור על אהבת התורה של הרב שך. הייתי מגיע כל בוקר בשעה 7:00, ושואל: "הכל טוב? אפשר להתחיל להתפלל?". כן. בוקר אחד הוא אומר לי: "תסלח לי, אני צריך משהו לפני התפילה. למעלה בארון יש ספר של ר' ראובן, קח סולם". "איך קוראים לספר?" אני שואל, והוא עונה: "איני זוכר כרגע, אבל תחפש ספר גדול, ישן". עליתי והורדתי איזה ספר ישן, אבל זה לא היה זה. אחרי זמן מה הוא נזכר שזה ספר של ר' ראובן דננברג, אחד מגדולי ליטא. חצי שעה לאחר מכן הנכד מצא את הספר. הרב לוקח את הספר, מחזיק אותו ומחבק ואומר: "יישר כח, יישר כח!" אמרתי לו: "ראש הישיבה, אפשר לשאול שאלה?" "מה אתה רוצה?" הוא תמה. שאלתי: "מה קרה?" אך הרב שך אמר לי: "אני מבקש ממך, אל תשאל שאלות, אבל תעשה לי טובה", ותוך כדי שהוא מוציא צרור מפתחות מכיסו הוא ממשיך: - "שם למטה יש כספת, קח את הספר, תדחוף אותו עמוק עמוק בתוכה ותחזיר לי מהר את המפתחות".

ניסיתי להבין: "ראש הישיבה, הבנתי נכון? ספר לכספת???" אך הוא בשלו: "שוב אתה שואל שאלות? גש, תעשה מה שאמרתי לך!" פתחתי את הכספת, תוך שאני חושב: 'ריבוננו של עולם! איך אני מכניס את הספר הגדול הזה לתוך הכספת?' שמתו אותו באלכסון ועם הרגל דחפתי במאמץ את הדלת. החזרתי את המפתח. הרב הודה לי ויודא שסגרתי טוב. הבעתי את פליאתי בקול: "ספר? בכספת? אם סגרתי טוב...???" והרב אומר: "שוב

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?
שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

חשבתם פעם על השאלה הזאת? - כיצד תיתכן מחלוקת תנאים האם תרועה היא 'גנוחי גנה או ילולי יליל', והרי מימות משה רבינו תקעו ברציפות מדי שנה, ואם כן כיצד שכחו מהי תרועה?

מעובד בקצרה מתוך מאמר רחב ומאלף מאת הרב יוחנן הרשקוביץ

נוסף על כך: אם נניח שאכן בכל קהילה נהגו אחרת - האם נאמר שעד ימיו של ר' אבהו היו קהילות שלא יצאו ידי חובת שופר? או שמא נאמר שכל המנהגים נכונים, וכל מי שעשה כמנהג רבותיו יצא ידי חובת ציווי התורה?

שני מנהגים או שתי שיטות?

כבר בספרי רבותינו הגאונים מצינו תשובה מפורטת לשאלות אלו:

רב האי גאון כותב בתשובותיו, שלפני תקנת ר' אבהו, בכל קהילה נהגו באופן שונה, ואין בכך שום פגם, כי כל אחד מהם קיים את ציווי התורה. שכן, התורה ציוותה להשמיע קול מסוים שנקרא 'תרועה', וממילא, אם ישנם אופנים שונים של יבבה וכל אחד מהם נחשב כתרועה של התורה - הרי שיוצאים ידי חובה בכל אחד מהם. אלא, שמטרתו של ר' אבהו היתה לעשות מנהג אחיד בכל קהילות ישראל, כדי שלא ייראה כלפי ההדיטות כאילו יש חלוקה של מנהגים, ויבואו לחשוב שיש קהילות שמנהגם הוא טעות.

ואכן, חלק מהראשונים הלכו בשיטה זו בהסבר תקנת ר' אבהו, והביאו את דברי רב האי. כך הוא ברא"ש, ר"ן על הרי"ף, בעל המאור ועוד. מדבריהם עולה תשובה לשאלה בה פתחנו, כיצד נוצרו שתי שיטות תנאים לגבי צורת התרועה. שכן לדעה זו השיטות הללו אינן חולקות זו עם זו, אלא תלויות במנהג, אלא שר' אבהו ביקש שלא ייעשו ישראל אגודות אגודות, ועל כן איחד את שני המנהגים לאחד - לעשות את שניהם.

אך הרמב"ן [מלחמות ה' ד"ה "ועוד כתב ונשתנו"] העלה מספר קשיים כלפי שיטה זו, ועל כן בדרשתו לר"ה [כתבי רמב"ן], הוצאת מוסד הרב קוק, חלק א' עמ' רלח] נוקט בדרך אחרת בהסבר תקנת ר' אבהו, וכותב כי התרועה של התורה היא דווקא קול מסוים, ולא יבבה שיכולה להישמע באופנים שונים. אם כן, ודאי ששיטות התנאים חולקות זו על זו, ואלו שנהגו על פי דעה אחת במשך השנים לא יצאו ידי חובת התרועה של התורה לפי השיטה השניה. וכיצד קרה הדבר שנוצרו שתי שיטות? - הסיבה לכך נובעת משיבושים בהעברת המסורת מימי משה רבינו ועד ימי התנאים, אך כאמור, ברור מעל לכל ספק שבימי משה תקעו דווקא באופן מסוים ולא היה בכך שום ספק. בשיטה זה הלך גם

כידוע ישנה מחלוקת תנאים אם התרועה היא "גנוחי גניח" - אדם הגונח, שזוהו ה'שברים' שאנו מכירים, או שמא "ילולי יליל" - כאדם המיילל, שזוהי התרועה שאנו מכירים בימינו.

במשנה נאמר שתרועה מורכבת משלש קולות יבבה ומהווה רצף של קולות קצרים קטועים ללא שום הפסק, ואילו בברייתא [ר"ה לג, ב] נאמר: 'שיעור תרועה כשלושה שברים', כלומר, התרועה של הברייתא נשמעת אחרת מהתרועה של המשנה, והיא הנקראת בלשונו 'שברים'. ומסקנת הסוגיה, כדברי אביי שם, שהמשנה והברייתא חלוקות. לאחר מכן הסוגיה עוברת לנושא אחר, ואינה מכריעה כאחת מן השיטות (אמנם בדברי הראשונים מצינו שהיו מעט מהם שכן הכריעו בשאלה זו).

עצם הדבר מעורר תמיהה: כיצד בכלל מתחילה מחלוקת כזו? ולדוגמה, במצוות ארבעת המינים - למרות שמצווה זו היא אחת לשנה, ולמרות שלא בכל המקומות אנו יכולים למצוא את כל ארבעת המינים, כפי שבגמרא מסופר על קהילות שונות שלא היה להם אתרוג - בכל זאת, כשעם ישראל שב מתקופת גלותו, זה ממרוקו ומפולין, מתימן ומעיראק - כולם שבו עם אותם ד' מינים ועד היום אין לנו ספק באשר לזהותם. ולעומת זאת בתקיעת שופר, אנו מוצאים מחלוקת יסודית שכזאת על אופן קיום המצווה, והדבר אומר דרשני [ישנן דוגמאות נוספות למחלוקות בסיסיות על אופן קיום המצווה, עליהן דן הרב הרשקוביץ במאמרו, כמו למשל מחלוקת רש"י ור"ת בתפילין, ועוד, אך במסגרת זו נסתפק בעניינא דיומא - מצוות תקיעת שופר].

תקנת רבי אבהו

בסוגיה אחרת [לד, א] מצינו: "אתקין ר' אבהו בקיסרי תקיעה, שלושה שברים תרועה, תקיעה". ר' אבהו, שהיה מדורות האמוראים המאוחרים החליט שצריך לקבוע מנהג אחיד של תקיעות שופר בכל קהילות ישראל, ולכן התקין שיהיו תוקעים שלושה סדרים של תשר"ת.

גם כאן נשאלת השאלה, כיצד נהגו לפני שר' אבהו תיקן תקנה זו? - האם בכל קהילה נהגו אחרת? או שמא בכל קהילות תקעו 30 תקיעות כדי לחשוש לכל הדעות, ור' אבהו רק בא וייסד זאת לתקנה קבועה?

הרמב"ם [הל' שופר ג].

גניח או ילולי יליל - שתיהן נכונות, ותקנת ר' אבהו הגיעה כדי שלא יעשו ישראל אגודות אגודות. ולעומתו, שיטת הרמב"ן, שרק אחת משתיהן נכונה.

אליבא דהילכתא

ניתן לציין כמה נפק"מ להלכה למחלוקת ראשונים זו, את חלקם נמנה בקצרה:

ראשית, המשמעות הפשוטה של דברי רב האי גאון היא שכל סוגי הקולות כשרים, ולכן אדם יכול לצאת ידי חובה גם אם שמע רק אחד מאלו: תשר"ת / תש"ת / תר"ת, ולכן בדיעבד יחיד שלא שמע את כל התקיעות אינו צריך לחזור, ואילו לרמב"ן וסיעתו כל אחד חייב לשמוע את כל הקולות כדי שוודאי ייצא ידי חובה.

בספר 'פסקי תשובות' [תק"צ] מביא דעה לגבי אדם שעובר ותוקע בחדרי בית החולים, שאם קשה לו לתקוע 30 תקיעות בכל חדר, יכול להקל כדעת רב האי גאון ולתקוע רק 10 תקיעות כדי להוציאם ידי חובה. אולם עיי"ש שיש חולקים בדבר.

נפק"מ נוספת מצינו בפסק של הגאון רבי עובדיה יוסף [חזו"ע, עמ' קלה] שכתב שאין להתוודות בפיו בין סט לסט בתקיעות דמיושב, כיוון שאולי גורם הפסק בין הברכה לתקיעה. כוונתו היא, שגם אם אדם רוצה לומר וידוי לאחר שכבר שמע את הסט הראשון של תקיעות התשר"ת, עדיין אסור לו לדבר לפני שישמע את הסטים של תש"ת ותר"ת. פסיקה זו מתאימה לשיטת הרמב"ן, אך לדברי רב האי גאון, כיוון שכבר יצא ידי חובה בתשר"ת יכול להפסיק בדיבור בלי חשש.

ולדבריהם, תקנת ר' אבהו לא נועדה כדי לאחד את המנהגים, אלא כל מטרתה היא לצאת מידי ספק. שכיוון שעד ימי ר' אבהו ספק זה לא הוכרע להלכה, היה צורך קיומי לתקן תקנה שתאחד את כל אופני התקיעה, וכך בכל קהילות ישראל יוכלו לצאת בוודאי ידי חובת התקיעה של התורה. אמנם עדיין יש להסביר לדעה זו כיצד קרה הדבר שהמסורת שנתבשה במהלך השנים? והרי מאז ימי משה רבינו ועד ימי התנאים תקעו ברציפות מדי שנה?

כיצד השתבשה המסורת?

ישוב מענין לכך נוכל למצוא בדברי הריטב"א [ר"ה לד, א], שכותב: "ובודאי שבדורות הראשונים נהגו בתרועה כמו שראו למשה, אבל אותה תרועה בטלה בדורות התנאים והאחרונים. שהרי התורה אמרה סתם 'תרועה' - קול נשבר, כדרך שאדם עושה בשברו, וסגנון אחד אמרה תורה לכולם. ואין הדורות שווין בדבר, שהרי תמצא במיני הניגונים ענין קול שהיה קול מנגן לדור שעבר, וחזר קול תמרור לדור אחר. וכן אירע בענין התרועה, כי לא היו בדורות האחרונים מריעים על שברם כדרך הראשונים, וגם יש שמריעים בשתיהן או בשלשתן פעם בזה ופעם בזה, ואינו יודע איזה יכשרן הזה או זה, ולכך הוצרך ר' אבהו לתקן זה..." משל לדבר אפשר לראות ב'כל נדרי', שלמרות שרוב הקהילות מנגנות אותו ניגון, הוא משתנה בין המזרחי, ההונגרי והפולני. כל אחד יש לו את סוג האנחה שלו. ובאותו אופן גם התרועה קיבלה פנים חדשות במהלך השנים. לסיכום - שיטת רב האי גאון וסייעתיה, ששתי השיטות, גניחי

לתגובות בתא הקולי 0723-323-646 ובפקס 077-3180523

* שיעורים מקוצרים על הדף היומי

* דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום

* ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע

* סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' 4992* או 077-2222-666

האם מותר להתפלל בקול ולבכות בתפילות ראש השנה?

ענייני דיומא ערב ראש השנה - תקצירי הלכות הנוגעות למעשה, מתוך ביאורים ומוספים משנה ברורה הוצאת "דרשו"

מגיל 11 ומעלה, שנדריו חלים אם הוא מבין את ענין הנדרים, יש שהורו שאין צריך לערוך עבורו התרת נדרים בערב ראש השנה, ויש שהורה שאם רצונו בכך יש לערוך עבורו התרה. [ביאורים ומוספים דרשו, תקפא, 45]

מנהגי ערב ראש השנה: צום, טבילה במקוה ותפילה בבית

הקברות

מנהג הצום בערב ראש השנה: מנהג עתיק עוד מזמן חז"ל, לצום בערב ראש השנה, ובמדרש אמרו שגדולי הדור היו צמים בו, ובכך היו מתכפרים שליש מעוונותיהם. במשך הדורות 'הורחב' המנהג במדינות אירופה, ואף פשוטי העם נהגו לצום ביום זה, אנשים מגיל 13 ונשים מגיל 12, כביתר תעניות הציבור; אולם בזמננו אין הכל צמים, ולכן יש שהורה כי המעונין לצום עליו לקבל את הצום בכ"ח באלול בתפילת מנחה. ואף מי שקיבל על עצמו לצום, יש הסוברים שמותר לאכול בסעודת מצוה של ברית מילה, פדיון-הבן או סיום מסכת. טבילה במקוה: הטבילה תעשה לכתחילה משעה לפני חצות היום ואילך, ויש שנהג לטבול שלש פעמים. תפילה בבית הקברות: בקשת רחמים בבית הקברות לזכות בדין בזכות המתים, ואין לבקש מהמתים עצמם להתפלל עבור החיים; ויש לתת צדקה לפני התפילה. בבית הקברות יש לעמוד במרחק ארבע אמות (2.31-1.92 מטרים, לשיטות השונות) מהקברים. [סימן תקפא, סעיף ב' ו'ד' ו'ס"ק טז, כו' ו'כז; ביאורים ומוספים דרשו, 33-35, 37, 39, 51 ו'56]

מהי ההגדרה המיוחדת לקדושתם של שני ימי ראש השנה?

בכל החגים מונהג 'יום טוב שני' רק בחוץ-לארץ, משום שבזמן שבו היו מקדשים את החודש על-פי ראיית הלבנה הונהגו שם שני ימים מחמת הספק מתי קידשו את החודש בארץ-ישראל. לעומת זאת, בראש השנה, בשל חשש מסוים לזלזול בקדושת יום-טוב, תיקנו חכמים שבמקרים מסוימים יונהג יום-טוב שני אף בארץ-ישראל, וכשם שיום טוב שני של גלויות מונהג בחוץ-לארץ גם בימינו, משום ש"מנהג אבותינו בידינו", כך מונהג יום טוב שני של ראש השנה בארץ-ישראל גם בימינו. מסיבה זו, שהיום הנוסף בראש השנה יסודו בתקנת חז"ל שלא מספק, נחשבו שני ימי ראש השנה כ'קדושה אחת', וכיום אחד ארוך, ושניהם

האם מותר להתפלל בקול ולבכות בתפילות ראש השנה?

בכל ימות השנה יש להתפלל את תפילת העמידה בלחש, כדי שלא לבלבל את המתפללים בעל-פה, אולם בימים הנוראים, בהם כולם מתפללים מתוך מחזור, מותר להתפלל בקול רם, אך גם בימים אלו ראוי להתפלל בלחש, ובכל מקרה אין להגביה את הקול יותר מדי, כיון שזהו מעשה 'נביאי הבעל' שהיו בזמן אליהו הנביא, וכן עלול הדבר לבלבל אף את המתפללים מתוך מחזור. ושליח הציבור רשאי להגביה את קולו, כיון שבכך נשמעת תפילתו כנדרש וגם מתעוררת כוונת הציבור. בנוגע לבכיה בשעת התפילות - יש שכתב שנוהגים לבכות בתפילות הימים הנוראים, והוסיף שמי שמתעורר לבכיה רבה בתפילתו בימים אלו, אות היא כי באותה שעה הוא נדון למעלה, ויש שכתב שהבוכה בתפילתו - תפילתו נשמעת. וכתבו האחרונים שאף מי שאינו יכול לבכות, יתפלל בקול בוכים, ועל כך נאמר: "שמע ה' קול בכי". ויש שכתב שאין לבכות בתפילות ראש השנה, וביארו בדעתו שאין לעורר בכי בכוונה תחילה, אולם מי שמרוב דבקותו בעת התפילה מתעורר לבכי רשאי לבכות. [סימן תקפב, סעיף ט' ו'ס"ק כד; ביאורים ומוספים דרשו, 30]

התרת הנדרים בערב ראש השנה - מקור המנהג והלכותיו

התרת הנדרים הנערכת בערב ראש השנה, מקורה בדברי הגמרא במסכת נדרים: "הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור בשנה זו יהיו בטלים", וזריזים מקדימים למצוות, ומוסיפים - מלבד ה'מסירת-מודעה' לעתיד - לתקן גם את העבר, בהתרת הנדרים שכבר נידרו. אכן, אף שנהגו לומר גם את ה'מסירת-מודעה' בפני שלשה, מן הדין אין צורך לאומרה בפני אחרים, ורק התרת הנדרים טעונה שלשה. כמו כן, נהוג שכל שלשת המתירים אומרים "הכל מותרים לך...", אך מן הדין די שיאמר אחד מהם. בנוגע לנשים - יש שהורו שהאשה תמנה את בעלה לשליח להתיר את נדריה בערב ראש השנה, ויבקש מהמתירים את נדריו להתיר גם את נדריה, ויש שהורו שאינה צריכה לעשות כן, ותסמוך על אמירת 'כל-נדרי בערב יום-הכיפורים'; ושליחות להתרת נדרים מועילה רק לבעל הנעשה שליח להתרת נדריו אשתו, מפני ש'אשתו כגופו'. כמו כן, לגבי 'מופלא הסמוך לאיש', דהיינו ילד מגיל 12 ומעלה וילדה

הכל - שלשים קולות. בנוגע לאורך השברים והתרועה, ישנן שתי שיטות עיקריות: שיטת רש"י: אורך התרועה הוא שלשה קולות קצרים המכונים 'כחות', או 'טרומיטין', ואורך השברים הוא לפחות ששה 'כחות' - שנים לכל אחד משלשת חלקי השברים'. לשיטה זו - לדעת המחבר, אין להאריך בכל חלק מחלקי השברים מעבר לשיעורו האמור; ולדעת הרמ"א, בשברים שבסדר תשר"ת ניתן להאריך עד שמונה 'כחות' לכל חלק משלשת חלקי השברים, ובסדר תש"ת - עד חמשה 'כחות'. שיטת הריב"א והריב"ם: אורך התרועה הוא תשעה קולות קצרים, המכונים 'כחות', או 'טרומיטין', וזהו גם אורך השברים, כלומר, שלשה 'כחות' לכל אחד משלשת חלקי השברים, כשהשברים אורכים מעט יותר מהתרועה, והתקיעות שבסדרי תשר"ת ותש"ת מתארכות בהתאם. לכתחילה יש לנהוג כשיטה זו, וכן יש להקפיד לכתחילה שלא להאריך בשברים מעבר לשיעור האמור, אך בתקיעה ובתרועה ניתן להאריך מעבר לשיעור. לפי שתי השיטות, אורך התקיעה כאורך התרועה, כלומר, בכל סדר מסדרי תשר"ת ותש"ת יש להאריך בשתי התקיעות כפי אורך הקולות שביניהן. [סעיף ג עם משנ"ב ושעה"צ וביה"ל]

המחלוקת המפורסמת בענין 'נשימה אחת' ו'שתי נשימות'

בתקיעת שופר

הראשונים נחלקו בנוגע ל'שברים' תרועה' שבסדר תשר"ת: יש אומרים שצריך לתקועם ב'שתי נשימות', אך בדיעבד יוצאים ידי חובה גם ב'נשימה אחת', ויש אומרים שצריך לתקועם ב'נשימה אחת', ואין יוצאים ידי חובה ב'שתי נשימות' אף בדיעבד. ולהלכה, במקום שאין בו מנהג קבוע לתקוע רק כשיטה אחת משיטות אלו, יש לתקוע את התקיעות שלפני תפילת מוסף בנשימה אחת, ואת התקיעות שבתפילת מוסף ב'שתי נשימות', (או להיפך), וכך פסקו השולחן ערוך הרב והחזו"ן איש, וכך המנהג בארץ ישראל. בפירוש 'נשימה אחת' ו'שתי נשימות', נחלקו הפוסקים: לדעת המשנה ברורה, ב'שתי נשימות' יש להפסיק 'כדי נשימה' בין הקולות - ונחלקו הפוסקים אם צריך לנשום בפועל - וב'נשימה אחת' אין להפסיק יותר מ'כדי נשימה', אך יש להפסיק מעט כדי שלא לתקוע את השברים והתרועה 'בכח אחד'; ולדעת החזו"ן איש, ב'שתי נשימות' יש להפסיק בין הקולות אך בפחות מ'כדי נשימה', וב'נשימה אחת' אין להפסיק ביניהם כלל, ונחלקו בדעתו אם כוונתו שיש להריע מתוך השבר ממש, או שיש לסיים את השבר בסיום ברור ולהריע מיד לאחריו. [סימן תקצ, סעיף ד וס"ק יז-יז; ביאורים ומוספים דרשו, 12, 13 ו-15]

מה פירוש 'תקיעות דמיושב' ותקיעות דמעומד'?

לכתחילה יש לעמוד בעת התקיעה בשופר, או שמיעתה, ובדיעבד יוצאים ידי חובה אף בישיבה. דין זה אמור לגבי התקיעות שבתפילת מוסף, בהן מקיימים את המצוה, ולכן הן מכונות 'תקיעות דמעומד', אבל התקיעות שלפני מוסף נועדו רק כדי 'לערבב את

נקראו יום טוב של ראש השנה; וגם כיום - שאנו נוהגים כך משום ש"מנהג אבותינו בידינו" - נחשבים שני הימים כ'קדושה אחת', כשהיום הראשון עיקר, ואסור מן התורה, והשני - מדרבנן. ונחלקו הראשונים אם הימים נחשבים כ'קדושה אחת' גם לקולא, או רק לחומרא. [סימן תר, סעיף א וס"ק א; ביאורים ומוספים דרשו, 1. סימן תרא, סעיף ב וס"ק ג; ביאורים ומוספים דרשו, 3-4]

מנהגי ראש השנה: 'סימנים', 'תשליך' והמנעות שינה ביום

'סימנים': חז"ל הנהיגו לאכול לביל ראש השנה פירות וירקות שונים לסימן טוב על-פי שמותיהם, ולבקש על קיום הדבר אשר עליו נעשה הסימן, ואלו הם: 'רוביא' - שירבו זכויותינו; 'כרת' - שיכרתו שונאינו; 'סילקא' - שיסתלקו אובינו; תמרים - יתמו שונאינו; ו'קרא' - "שיקרקע (רוע) גזר דינו ויקראו לפניך זכויותינו". ובמרוצת הדורות נוספו סימנים נוספים: תפוח טבול בדבש - שתתחדש שנה מתוקה; רימון - נרבה זכויות כרימון; ראש של בהמה או עוף - שנהיה לראש ולא לזנב; דגים - שנפרה ונרבה כדגים. 'תשליך': מימות הראשונים נהגו ללכת ביום הראשון של ראש השנה לים או לנהר ולומר את הפסוקים: "מי אֵל כמוך נושא עוון... ישוב ירחמנו... ותשליך במצלות ים כל חטאתם". מנהג זה מכונה 'תשליך', והוא כזכר לעקדת יצחק, שבדרכו אליה עבר אברהם אבינו דרך נהר והגיעו המים עד צווארו, והתחנן להשי"ת: "הושיעה כי באו מים עד נפש"; ובכתבי האריז"ל מובא שיש ללכת לאחר תפילת מנחה, לפני שקיעת החמה, וכנהוג בימינו. וטוב לקיים את המנהג בסמוך למים שיש בהם דגים, לסימן טוב שנפרה ונרבה כדגים. המנעות משינה ביום: נוהגים שלא לשכב לישון בראש השנה בשעות היום, על-פי מאמר חז"ל שהשוכב בראש השנה 'שוכב' מזלו, ולדעת האריז"ל מותר לישון לאחר חצות היום; ונחלקו הפוסקים אם יש להקיץ משנת הלילה לפני עלות השחר, ואף לדעת המקלים, יש שהורה שאם התעורר משנתו לאחר עלות השחר לא ישוב לישון. ומי שראשו כבד עליו ומוכרח לישון, או שקשה לו לכון בתפילתו אם אינו ישן ביום, רשאי לישון. ויש שכתב שנהגו כך רק לענין שינה בשכיבה, ולא לענין שינה בישיבה. [סימן תקפג, סעיף א-ב, ס"ק ה-ט; ביאורים ומוספים דרשו, 13-15]

מספר קולות התקיעה ושיטות הראשונים בנוגע לאורכם

חכמינו ז"ל דרשו מפסוקי התורה שמצות תקיעת שופר כוללת שלש תרועות שלכל אחת מהן תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה; וספק בידינו אם התרועה האמורה בתורה היא הקול שאנו מכנים 'שברים', או הקול שאנו מכנים 'תרועה', או שניהם יחד, ולפיכך אנו תוקעים שלש פעמים תקיעה שברים תרועה תקיעה (תשר"ת). ומכיון שאילו רק אחד מהקולות הוא התרועה האמורה בתורה, הרי הקול האחר מהווה הפסק בינו לבין התקיעה, אנו שבים לתקוע כל קול בנפרד: שלש פעמים תקיעה שברים תקיעה (תש"ת), ושלוש פעמים תקיעה תרועה תקיעה (תש"ת); ובסך

אולם בקהילות רבות נהגו לאומרו בין סדרי התקיעות. ובין תקיעות 'דמעומד' לתקיעות 'דמיושב', מותר להפסיק באמירת תהילים, או בדברי תורה מעניני התקיעות, (והרהור בדברי תורה מותר בכל ענין שהוא); וכן בניגון התפילה יחד עם החזן, באמירת 'ברוך הוא וברוך שמו', ובבקשות פרטיות. [סימן תקצב, סעיף ג וס"ק ח ויא-יד ושעה"צ ס"ק יד-טו; ביאורים ומוספים דרשו, 9 ו-11]

האם ניתן לשמוע תקיעת שופר במקום שיש בו תקרה אקוסטית?

במשנה ובגמרא נאמרו דינים שונים בקשר לתקיעת שופר בתוך בור, מערה וכיוצא בהם; דינים אלו התחדשו בעקבות הצורך לתקוע בהחבא בעת שגזרו הגויים על ישראל שלא יקיימו את המצוות. עיקרם של דינים אלו הוא שבצאת קול התקיעה אל מחוץ לבור עלול להתלוות אליו קול הד הנוצר באוויר הבור ומטשטש את קול השופר, והעומדים בחוץ ושומעים קול נוסף זה לא יצאו ידי חובתם; ויש אומרים שקול נוסף זה נלן בהכרח לקול התקיעה ופוסלה. קול זה מכונה: 'קול הברה'. 'קול הברה' במרתפים: בדומה לבור ומערה, קיים חשש ל'קול הברה' גם בתקיעת שופר במרתף אטום שרובו מתחת לפני הקרקע, אך כשיש בו חלונות - ספק אם דינו כבור ומערה; וספק זה מצוי בזמננו בבתי-כנסת שבקומות תחתונות של בתים פרטיים, אשר רוב גובהם מתחת לפני הקרקע, וחלונותיהם סמוכים לתקרה, מעל לפני הקרקע. והתוקע ביער או בין הרים, אף שחוזר קול הד לתקיעתו, אינו נחשב כתוקע בבור, כיון שהד זה אינו מעורב בקול השופר, והוא 'נכפל' רק לאחר סיום הקול הראשון. 'קול הברה' בעמידה מחוץ לבית הכנסת ובתקרה אקוסטית: בניגוד לפירוש הרווח ל'קול הברה', שהוא קול הד המתערבב עם קול השופר, יש שפירש שהוא קול 'חלש', כלומר, שקול השופר אינו נשמע בעוצמתו ובצלילו המלא, וכתב שלפיכך גם העומד במרחק מבית-כנסת הבנוי מעל לפני הקרקע ושומע את קול השופר היוצא מתוכו, עליו לתת את דעתו ולהבחין אם הוא שומע קול 'חזק' או קול 'חלש'; ויש להחמיר כדבריו במקרה של ספק. כמו כן, בבית-כנסת שיש בו תקרה אקוסטית, יש לבדוק אם נשמע בכל מקום רק קולו הטבעי של השופר. [סימן תקפז, סעיף א, ס"ק א, ב, ו וז, וביה"ד ד"ה או וד"ה ואם; ביאורים ומוספים דרשו, 4-6]

השטן, ולכן אין חובה לעמוד בהן, והן מכונות 'תקיעות דמיושב'; עם זאת, נהוג מקדמת דנא לעמוד גם בתקיעות אלו, ויש שכתב שבזמננו מקיימים את המצוה בהן. לדעת המשנה-ברורה ופוסקים רבים, האופן המובחר לקיום תקנת 'תקיעות דמעומד' בתפילת מוסף, הוא תקיעת תשר"ת תש"ת תר"ת למלכויות, וכן ליזכרונות, וכן לשופרות, בחזרת הש"ץ בלבד; וכך מנהגן של קהילות רבות בימינו. מאידך, מנהגן של קהילות רבות, והוא מנהג קדום מימות הראשונים ונהג בו גם האריז"ל, לתקוע כסדר האמור גם בתפילת הלחש של מוסף. תקנת 'תקיעות דמעומד' מוטלת על הציבור בלבד, ואין ליחיד לעשות זאת לבדו. מפורסם כי הגרי"ז מבריסק סבר שלצורך קיום התקנה על ידי הציבור בחזרת הש"ץ, חובה על כל יחיד מהציבור לשמוע את כל תפילת החזרה של הש"ץ, מילה במילה; והחזון-איש בספרו חולק על כך, וכן נראה מדברי הגר"מ פיינשטיין, וכן סבר הגרש"ז אויערבך. [סימן תקפה, סעיף א וס"ק ב; ביאורים ומוספים דרשו, 4. סימן תקצב, סעיף א-ב וס"ק א, ד ו; ביאורים ומוספים דרשו, 1 ו]

איסור הדיבור בין התקיעות

מעט שמברכים על תקיעת השופר לפני תפילת מוסף עד לאחר התקיעות שלאחר 'שופרות' בחזרת הש"ץ, אין 'להפסיק' בדיבור, כיון שהברכה חלה על כל התקיעות; ובלאו-הכי, אסור להפסיק בדיבור בעת קיום מצוה כל זמן שלא השלים את חובתו. יש שהוסיפו כי ראוי שלא להפסיק בדיבור עד לאחר התקיעות הנהוגות לאחר תפילת מוסף, ויש שכתב עוד שבמקומות שנוהגים לתקוע לאחר גמר התפילה כשיטות שונות, אין לדבר עד לאחריהן; ויש שכתבו שאין צורך להקפיד על כך מעבר לתקיעות 'דמעומד'. אכן, יש לשים לב להבדלים בין השלבים השונים: בין הברכה לתקיעות - אסור להפסיק (אפילו במילה אחת), למעט כשיש הכרח לדבר בעניני התקיעה עצמה, והמפסיק יברך שנית; בין התקיעות 'דמיושב' בפני עצמן או בין התקיעות 'דמעומד' בפני עצמן, גם כן אין להפסיק אלא בעניני התקיעה עצמה, אך המפסיק לא יברך שנית; ובין תקיעות אלו לאלו, מותר להפסיק הן בעניני התקיעה והן בעניני התפילות, והמפסיק בענינים אחרים לא יברך שנית. ראוי לציין כי מעיקר הדין אין להפסיק בין סדרי התקיעות 'דמיושב' אף באמירת 'יהי רצון' הנדפס במחזורים, ויש לאומרו לאחר גמר תקיעות אלו, וכך נהגו רבים מגדולי ישראל;

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

5 דברים שאולי לא ידעת על מנהג אכילת דבש בראש השנה

מהו מקורו של מנהג אכילת הדבש בראש השנה

דווקא דבש חי, ודווקא דבש דבורים

בספר לקט יושר כתב: "דבש חי סימן טוב לאכול בר"ה, ודבש דבורים מן המובחר - כי הדבורים דמי למשפט, כי עושים נקמה לפעמים, כמו שמוכח מן הפסוקים, ומה שיוצא מהן מתוק. וסימן לדבר שאנו יוצאין ממידת הדין למדת הרחמים; ודוקא חי, סימן לחיים..."

הרמז המיוחד שיש בדבש דבורים לענין התשובה

טעם נוסף כתב בספר 'יעטה מורה' (עמ' נז') כי על כן נהגו לאכול דבש בריש שתא, לרמז שיש תקנה לשבים אל ה' בלב שלם, כי כמו שהדבש מהפך את האיסור הגמור להיתר (פי', דאיתא במתני' בכורות ה' ע"ב: היוצא מן הטמא - טמא. ואמרינן שם בגמ' דף ז' ע"ב מפני מה אמרו דבש דבורים מותר? מפני שמכניסות אותו לגופן, ואין ממצות אותו מגופן. הוא דאמר כר' יעקב, דאמר דובשא רחמנא שרייה, ע"ש) כך גם אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. (מתוך מאמרו של הרב אריה הכהן פלשניצקי שליט"א בגיליון 'מאורות הכשרות' תשרי תשע"ט)

רמוז בתורה, שנוי בנביאים ומשולש בכתובים

עוד מביא המהרי"ל בשם מהר"י סגל, כי הדבר רמוז בתורה, שנוי בנביאים ומשולש בכתובים: בתורה - כתיב (שמות טו כה) "שם שם לו חק ומשפט" ... וראש השנה הוא יום המשפט, וסמך ליה "וימתקו המים", רצה לומר: ביום המשפט יאכלו מתוקים. בנביאים: כתיב (שמואל א' כה' לח') "ויהי בעשרת הימים וימת נבל", וכתיב בתריה: "ונבל יין ומתוקים". ועשרת הימים היו עשרת ימי תשובה. אי נמי מהכא דכתיב (שם ח') "על יום טוב באנו", וארז"ל דהוי ראש השנה, וסמך ליה דהביאה לדוד דבילה וצימוקים שהם מיני מתיקה. בכתובים: בספר תהלים (יט' י'-יא') כתיב: "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו", וסמך ליה "ומתוקים מדבש ונופת צופים", משפט ר"ל יום דין דראש השנה (וכן מביא שם את הפסוקים שהביאו האו"ז והרוקח, לעיל).

הגמרא מביאה סוגי מאכלים שנאכלים בראש השנה לסימן טוב, אמנם ישנו מאכל אחד שאינו מוזכר בגמ' וכמעט כולם מקפידים שיהא על השולחן בראש השנה - הדבש. מנהג זה הוא כבר עתיק יומין ומוזכר כבר בדברי הגאונים, וז"ל רב נוטרונאי גאון: "ומה שאנו אוכלין טיסני (גרגרי שעורה) ושותים דבש, הוא כדי שתבוא השנה הבאה עלינו לטובה". באור זרוע (ריש הלכות ראש השנה) וכן במרדכי (ריש יומא) מביאים בהקשר למנהג אכילת הדבש את הפסוק שנאמר בעזרא "אכלו משמנים ושתו ממתקים". בספר הרוקח (הלכות ראש השנה סימן רא' - באה"ד) כתב, כי יש לכך רמז בפסוק במזמור פא בתהילים: "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו" וגו' ... ובסיום נאמר: "ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך".

הגילוי המדעי שהמחיש את דברי חז"ל

מחקרים מאוחרים גילו שתי עובדות מפליאות: 1. לדבורה שתי קיבות. הצוף ממנו נוצר הדבש אומנם נכנס מפי הדבורה פנימה במסלול זהה למסלול בו עובר מזונה, אך אינו נכנס לקיבת העיכול אלא לקיבה מיוחדת, קיבת הדבש, שיש בה ססתום חד-כיווני המונע לחלוטין מהצוף ומהדבש הנוצר ממנו - כל סוג של מגע עם חומרים ממערכת העיכול של הדבורה. בקיבה מיוחדת זו אין מיצי עיכול כלל! 2. הדבורה הופכת את הצוף לדבש על ידי ערבובו עם אנזימים, שרובם ככולם מתפרקים לאחר שהפכו את הצוף לדבש וכמעט לא נשאר מהם זכר! (מלבד העובדה שהם אינם בגודל שהעין מסוגלת לראותם ללא כלי הגדלה, ולכן דינם כחידקים שאין איסור באכילתם) והכמות שנותרת מהם בדבש ביחס לצוף הטהור הינה פחות מאחוז אחד! המוגדר בהלכה כבטל בשישים. מובן מעתה מדוע מותרים אנו באכילת דבש הדבורים. והנה, 'למרבה הפלא', את כל זאת כבר קיבלו חז"ל בתורה שבעל פה, בדמות המשפט הקצר והנמרץ הבא המופיע בתלמוד: "דבש דבורים, מותר. מפני שמכניסות אותו לגופן, ואין ממצות אותו מגופן" (ע"פ מאמרו של הרה"ג רבי זמיר כהן שליט"א, שם)

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?

שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

כמה דבש מייצרת דבורה משך כל ימי חייה? - לא מה שחשבתם!

Nati Shohat/FLASH90

חיים ולדר בתובנה לשנה החדשה: להגיע ליום הדין עם אי אלו מעשים, גם אם 'אין בנו מעשים'...

מיליארדי הדבורים למסה אדירה של דבש. מרן הגרא"א דסלר זצוק"ל, כתב רבות על ההבדל המהותי בין שני ימי ראש השנה. הראשון הוא 'דינא דקשיא', השני 'דינא דרפיא'. מסביר מרן הגרא"א דסלר, כי בראשון דנים את בני האדם על פי מעשיהם, ואילו ביום השני דנים על פי סביבתם. היינו, כמה אנשים תלויים בהם, כמה הם מועילים לסביבתם וכמה טוב הם משפיעים לעולם.

כמובן שהיום השני טוב יותר לבני האדם (פרט לכאלה שממש עושים רע ופוגעים במשפחתם ובסביבתם), וכפי שלהבדיל, במשפט אצל מלכות בשר ודם יש 'עדי אופי' שמבקשים הקלה בעונשו של אדם גם לאחר שהורשע, כך הדבר ביום השני של ראש השנה 'דינא דרפיא'.

"הנה עוד סיבה" אמרתי, "מדוע בני אדם חייבים לרתום עצמם למען הזולת. שלא יאמר אדם מה כבר יכול אני לפעול? כמה כוחות כבר יש לי? כמה ממון יש לי? כלום כמה פרוטות שאתן לצדקה הן שישנו?" אז זהו שכן.

אם רוצים אנחנו עולם טוב יותר, עולם מתוק יותר, עלינו לתרום את חצי כפית ה'דבש' שלנו, אם בגופנו, אם בממונו, אם בדיבור אם

במעשה. אל לבני האדם לעשות חשבונות בסגנון: 'כולם יושבים שלובי ידיים אז למה אני היחיד שצריך לעשות' או 'מה כבר אני הקטן אוכל להועיל'. הדבורים מלמדות אותנו כמה מתיקות באה לעולם מחצי כפית, ובכל מקרה, מה שחשוב הוא שנגיע ליום הדין עם אי אלו מעשים, גם אם 'אין בנו מעשים'. המציאות מראה ש'איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק'. המשך המאמר בשבוע הבא אי"ה.

(מגזין 'במה' 106)

כל שנה, לפני התקיעות, אני נושא מילים קצרות. בשנה שעברה, ביום השני של ראש השנה, דיברתי על הפסוקים שלפני התקיעות, היוצרים בראשי התיבות את המילים "קרע שטן". כבר בילדותנו דיברו איתנו על "התקיעות שמבלבלות את השטן". ולכאורה קשה להבין, כיצד קול חלוש, יחסית, של תקיעה יכול לבלבל ישות כה חזקה ורעה כמו השטן? כלום אין רעשים חזקים מזה?

בראש השנה, חוץ מלתקוע בשופר נוהגים לאכול דבש, כדי שתהיה לנו שנה טובה ומתוקה. שאלתי את הנוכחים: 'היודעים אתם כמה דבש מייצרת דבורה במשך כל ימי חייה? משהו אמר 'דלי?' סימנתי בידי לאות נחוש נוסף. 'חבית?' אמר מתפלל נוסף. תנועה נוספת, חסרת סבלנות, כמו 'אתם רחוקים מאוד'. 'מיכלית?' רכבת של מאה מכליות? השתרר שקט ואז אמרתי: 'חצי כפית...' 'מה...??'

'חצי כפית. זה מה שדבורה ממוצעת מצליחה לייצר כל ימי חייה. כל מה שקראתם צוף פרחים, כוורת - חצי כפית. זה הכול. בערך מה שנזל מהתפוח שטבל הנכד שלי בדבש'. כעת, אמרתי, 'תבוא כל דבורה ותגיד לעצמה עם כל הכבוד, בשביל מה שאתאמץ ואטרח אם במשך כל שנות חיי זה מה שאצליח לייצר, בשביל שלנכד של ההוא מתחשק להטביע את התפוח שלו במקום לטבול? ובא נגיד שמישהו באמת ילקק את חצי הכפית שלי נו, זה מה שעשיתי כל חיי?'

תארו לכם שכל דבורה תאמר כך לעצמה, הרי שלא יהיה דבש בעולם. העובדה שכל דבורה אכן מייצרת את חצי הכפית של הדבש, מורידה לעולם מתיקות גדולה והנאה רבה לבני האדם, הנאה שלא הייתה מתאפשרת אלמלא היו מתאחדים כל

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

האם מותר לפתוח בקבוקי שתיה בראש השנה?

משולחנו של הרה"ג רבי מרדכי הלוי שוורצבורד שליט"א מורה הוראה 'נאות שמחה' - מודיעין עילית

לעשותן מעיו"ט שמותר אבל לא מורין כן. והאגרות משה (ת"א סי' קכ"ב בסופו) כתב דקופסאות שימורים שאם יפתחו אותם מערב יום טוב יתקלקלו, מותר לפותחן ביו"ט ואף מורין כן, שהטעם שאין מורין הוא כדי שלא יבוא להקל גם באפשר מעיו"ט, אבל באופן כזה שתמיד א"א מערב יום טוב, מותר ואף מורין כן. לפי זה יש לדון במשקה מוגז, שאם יפתחו מערב יום טוב יצאו הגזים, א"כ א"א לעשותו מערב יום טוב. אך נראה שיש עצה לחתוך את הלולאה שסביב הפקק מערב יום טוב עם פותחן קופסאות שימורים, בלי לפתוח את הפקק, וכך ישתמרו הגזים, ושוב נחשב מכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב ואסור לעשותן ביום טוב. והשי"ת יחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.

שאלה: האם מותר לפתוח בקבוקי שתייה מוגזת ביום טוב של ראש השנה, שזה שני ימים, ואם יפתח מערב ראש השנה יצאו מזה הגזים ולא יהיה טוב לשתיה? תשובה: אין לפתוח בקבוקים ביום טוב, משום שזה נחשב מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יום טוב, והעצה שלא יצאו הגזים היא שיחתוך את הלולאה הצמודה לפקק בעזרת פותחן קופסאות שימורים, וכך תשאר סגירה הרמטית ולא יצטרך למלאכה ביום טוב. הטעם, דהנה בפתיחת בקבוקים יש מלאכת בונה להסוברים שיש בנין בכלים, או מכה בפטיש, ויש פוסקים שסוברים שיש איסור מחתך במה שמפריד את הפקק מהלולאה. והמשנ"ב בס"י תק"ט כתב שאם אי אפשר לפתוח מערב יום טוב אזי מותר לפתוח, ואין מורין כן למעשה, כדין מכשירי אוכל נפש שאי אפשר

* שיעורים מקוצרים על הדף היומי

* דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום

* ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע

* סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' *4992 או 077-2222-666

איננו צריכים לעזור לרמאי אחד נגד חברו...

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר 'חפץ חיים'

משמע שגם אם אין הענינים שקולים, כגון שאחד מרמה רק לגבי ממון והשני מרמה לגבי חולי, אין לגלות, משום שאין אנו צריכים לעזור לרמאי אחד נגד חברו. ורק אם האחד מרמה מעט, באופן שנקרא עדיין עומד בדיבורו באופן כללי, ואינו יוצא מכלל אדם הגון, יש לגלות לו כשהצד השני מרמה אותו רמאות גדולה. וכמו כן, כשלאחד יש מחלה קלה ולשני מחלה חמורה המפריעה לכל תפקוד הבית, יש לגלות. וכעין זה הובא בשם הגרי"ש אלישיב, שהדברים אמורים רק בחסרונות שקולים.

אכן יש מי שכתב, שדבר זה אינו שייך כשהחתן או הכלה בעצמם אינם מרמים, ורק משפחתם מרמה, כגון בענייני ממון. שכן מדוע עליהם להיזק משום שמשפחתם מתנהגת ברמאות.

בהלכות הנלמדות היום דן ה'חפץ חיים' באופנים שבהם מותר לגלות לחתן שחותנו אינו מתכוון לעמוד בהתייבוייתו הממונית כלפיו. אחד התנאים להיתר הוא, שגם מצד החתן לא תהיה שום רמיה. כי אם גם החתן מרמהו את חותנו באיזה ענין שיהיה, "יצא זה בזה", ופשוט שאסור לגלות לו.

בביאורים ומוספים מביאים כי יש שביאר בדין זה, שהוא כלול למעשה בתנאי הראשון להיתר לספר רכילות לתועלת - שיתבונן שבאמת הדבר הוא רע ומזיק; ולכן, במקרה ששני הצדדים מרמים, נמצא שבאמת אין כאן חיסרון עבור החתן. שכיון שגם הוא רמאי, זהו השידוך הראוי לו לפי מצבו.

עוד מביאים בזה בביאורים ומוספים, שמדברי ה'חפץ חיים'

דקה מתוקה - 60 שניות מרתקות על הדף היומי

הקושיא שהקשה ה'שאגת אריה' לה'חתם סופר' בהיותו ילד בן שש

עירובין דף לט

"דספיקא דרבנן בדבר שיש לו מתירין אסור" (רש"י)

דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה גבי יו"ט, ואם מחלוקתם היא לאחר יו"ט, נמצאת חומרא לב"ש, דלדבריהם הוי דבר שיש לו מתירין, ואם נתערב אינו בטל, ולב"ה דאסורה עולמית בטל, אלא ע"כ לבו ביום פליגי.

ואמר בעל השאגת אריה להרב שמואל סופר אביו של בעל החתם סופר מובטחני שבנך זה יהיה גאון עולם ונשקו על ראשו. (רשימות ר"ס)

מספרים שהשאגת אריה לעת זקנותו עבר ליד העיר פרנקפורט, ופגש שם את החתם סופר שהיה אז ילד בן שש, והילד אמר לו את המשנה בתחילת ביצה: 'ביצה שנולדה ביו"ט, בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל', ופי' רש"י 'תאכל - בו ביום'. ושאל אותו השאגת אריה דמנא ליה לרש"י דבר זה, דילמא לבית שמאי תאכל אחר יום טוב ולבית הלל לא תאכל עולמית.

ענה הילד: הלא רבינו הקדוש שנה במשנתנו ריש ביצה ג'

האם מותר לבשל ביום טוב אוכל עבור בעלי חיים?

אולם, מותר להרבות ביום טוב בעשיית מלאכה הנעשית לצורך האדם, באופן שתמלא אף את צורכם של בעלי חיים; ולכן מותר, לדוגמה, לבשל כמות גדולה של מאכלים, אף שאין צורך בכולם, כדי שישאר מהם עבור בעלי החיים. ויש מהראשונים שסוברים שדרשה זו - "לכם, ולא לבהמה" - אינה נפסקת להלכה, ובמקרים מסוימים ניתן לצרף דעה זו לקולא.

[שו"ע תקיב, ג, משנ"ב טז ורכא, שעה"צ לב, וביה"ל א, ד"ה ומותר; וראה משנ"ב כב]

היתר עשיית מלאכה לצורך 'אוכל נפש' ביום טוב, נלמד מהכתוב לגבי ה'ימים טובים' של חג הפסח: "כָּל מְלֶאכֶה לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם אֶךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם". ודרשו חכמינו ז"ל: "יעשה לכם, לכם, ולא לבהמה"; דהיינו, שאסור לעשות מלאכת אוכל נפש ביום טוב לצורך בעלי חיים, בין כאלו שהזנתם אינה מוטלת על האדם, ובין כאלו שהזנתם מוטלת על האדם. ואיסור זה הוא מדאורייתא, ויתכן שלדעת מקצת ראשונים האיסור הוא מדרבנן.

באיזה מוקצה אסור לנגוע בשבת?

ערוך, אסור לנגוע בו, ולדעת הרמ"א, מותר; ורבים מהאחרונים פסקו כדעת השולחן ערוך.

ב. דבר האסור באכילה בשבת וביום טוב, אסור לטלטלו כדין 'מוקצה מחמת גופו', כלומר, שהוא אסור בטלטול אף לצורך גופו, דהיינו כדי להשתמש בו למטרה כלשהי של היתר, או לצורך מקומו, דהיינו כדי להשתמש במקום שבו הוא מונח.

[שו"ע תקיג, א, משנ"ב ב-ג, ושעה"צ ה; ביאורים ומוספים דרשו, 3; משנ"ב רסה, י; וראה ביה"ל שם ג, ד"ה פנ]

היום נלמד שתי הלכות הנוגעות לאיסור 'מוקצה' בשבת וביום טוב: א. מוקצה, אסור בטלטול, אבל מותר בנגיעה. ונחלקו הפוסקים אם ההיתר לנגוע במוקצה הוא רק כאשר הנגיעה היא לצורך דבר היתר; או גם כאשר הנגיעה היא לצורך המוקצה, וכגון שמכסה את המוקצה כדי להגן עליו מקרני השמש, תוך כדי נגיעה בו. ומדברי המשנה ברורה נראה, שנקט כדעת המקלים. אולם, חפץ שבהכרח יתנענע כאשר יגעו בו אפילו נגיעה קלה - כגון ביצה וכדור, או מוקצה התלוי באוויר - לדעת השולחן

מהו ההבדל בין מוקצה המיועד לשימוש חד פעמי לבין המיועד לשימוש רב פעמי?

האם הוא נחשב כדבר שאין לו מתירין, מפני שהשימוש הנוכחי שניתן לעשות בו בשבת, לא יותר לאחר השבת; או שלמרות זאת נחשב כדבר שיש לו מתירין. ולדוגמה, בגד שהוא ספק מוקצה - הלבשה שניתן ללבושו בשבת, לא יותר לאחר השבת, אלא הלבשה שניתן ללבושו לאחר השבת, היא זו שתותר לאחר השבת. ומדברי המשנה ברורה נראה, שנקט כדעת המחמירים.

[שו"ע תקיג, א-ב, משנ"ב ד-ה, ושעה"צ ח; ביאורים ומוספים דרשו, 4; וראה שם, 5; וראה שעה"צ תצז, יט]

ספק 'מוקצה', אסור בשבת, למרות שהאיסור הוא רק מדרבנן, ו'ספקא דרבנן לקולא'; משום שהוא 'דבר שיש לו מתירין', דהיינו, שבמוצאי שבת החפץ יהיה מותר בשימוש בוודאות, ועל כן אנו אומרים: "עד שתשתמש בו היום בספק איסור, השתמש בו מחר בהיתר ודאי". וכך הדין אף במקרה של 'ספק ספקא'; ואם שני הספקות הם באיסורים דרבנן, ניתן להקל לצורך מניעת הפסד כספי, אבל אם אחד הספקות הוא באיסור תורה, אין להקל. ונחלקו הפוסקים בנוגע למוקצה המיועד לשימוש רב פעמי,

* גוי המשמש בבית ישראל כמשרת, מטפל, וכדומה, מותר להזמינו להצטרף לסעודת יום טוב שהוכנה עבור בני הבית.
* בית מלון השייך לישראל, יש שהורו, כי אסור לארח בו גויים ביום טוב, כיון שבית המלון מפרסם את עצמו, ומעונין שיגיעו אליו אורחים, והרי זה נחשב כאילו הזמינו את הגויים לסעודה ביום טוב.
* למרות שאסור לישראל לבשל ביום טוב עבור גוי, מותר לומר לגוי לבשל עבור עצמו, או עבור גוי אחר, ביום טוב; משום שמלאכת הבישול היא דבר המותר לישראל ביום טוב לצורך ישראל.

מה שלמדנו לפני מאה ימים:

בתענית שחיובה מדרבנן - מדוע אסור לאכול בזמן 'בין השמשות' שהוא ספק לילה?

לקולא; אך למעשה, כיון שלדעת רבי יוסי זמן זה הוא בודאי יום, ועלינו אפוא להקל 'קולא' נוספת ולצדד שהלכה כרבי יהודה - יתכן שאין להקל שתי 'קולות' אף בספק דרבנן. ולכן, לדוגמה, לכתחילה אין לספור ספירת העומר בזמן בין השמשות, גם לדעת הסוברים שבזמן הזה המצוה היא מדרבנן; וכן אסור 'לשבור' את הצום לפני צאת הכוכבים אף בתענית שחיובה דרבנן.

[ביה"ל תפ"ט, ה' ד"ה וכן; ביאורים ומוספים דרשו, 50]

בגמרא במסכת שבת, נחלקו תנאים בנוגע לזמן 'בין השמשות': לדעת רבי יהודה, אורך בין השמשות הוא כמשך הזמן הנדרש להליכת שלושה רבעי 'מיל' [בין 13.5 ל-18 דקות, לשיטות השונות] לפני 'צאת הכוכבים'. ולדעת רבי יוסי, זמן זה נחשב בוודאות ליום, ובין השמשות הוא 'כהרף עין' לאחריו, לפני תחילת צאת הכוכבים. ולדעת רבי יהודה, ניתן להקל במצוות דרבנן שזמנן בלילה ולקיימן במשך כל זמן בין השמשות, משום שספק דרבנן -

הלוח היומי

כ"ח באלול | הגאון רבי חיים יהודה לייב ב"ר אברהם דב אויערבאך זצ"ל ר"י 'שער השמים'

יארצייט:

ד' אלפים תתפ"ו: רבינו ברוך בן רבינו יצחק אלבאלאי זי"ע, תלמיד רבנו הרי"ף זי"ע של"ו: הגה"ק המקובל רבי סעדיה זי"ע, חותנו של רבנו חיים ויטאל זי"ע תשי"ד: הגאון רבי חיים יהודה לייב ב"ר אברהם דב אויערבאך זצ"ל ר"י 'שער השמים'

זמן תקיעת שופר

הגר"א היה שמח מאוד בעת תקיעת שופר כמו מדינה שממליכים עליה מלך כי בתקיעת שופר ממליכים להקב"ה (כתר ראש אות קד). מאידך בזמן תקיעת שופר דנים את האדם על מעשיו (הגר"י סלנטר זצ"ל - מכתב ז). זמן זה הוא עת רצון לתשובה כי שערי שמים פתוחים (סידור האריז"ל שופר דף ע:). ואדם צריך לקבל על עצמו בעת התקיעות בלב שלם להיות עבד נאמן (יסוה"ע שער יא פרק ג). נשתדל בזמן התקיעות לשמוח בהמלכת ה' עלינו, ונהרהר תשובה כי שערי שמים פתוחים בזמן זה, ונקבל עלינו להיות עבדים נאמנים להשי"ת.

* שיעורים מקוצרים על הדף היומי

* דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום

* ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע

* סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' 4992* או 077-2222-666

לתשומת לבכם: התמונות המוצגות כאן יש עליהם זכויות יוצרים ואין להשתמש בכל שימוש שהוא ללא היתר בכתב

העלון מופץ לזיכוי הרבים, אנא הימנעו מקריאה בשעת התפילה וקריאת התורה

דרשו | רח' הקבלן 45 ירושלים | 02-5609000 | לשאלות ופניות בכל נושא: dirshu@dirshu.co.il